

Helsinški bilten

HELSINŠKI ODBOR
ZA LJUDSKA PRAVA U SRBIJI
Kneza Miloša 4, Beograd;
tel/fax. 011/3349-170; 3349-167;
e-mail: office@helsinki.org.rs
http://www.helsinki.org.rs

BR.167 // MAJ 2023.

Viktor Orban i Aleksandar Vučić

Foto: FoNet

MAĐARSKA I SRBIJA: SLIČNOST REŽIMA

Od svih susednih zemalja Srbija tokom poslednjih desetak godina ima najbolje odnose s Mađarskom. Okretanje Višegradskoj grupi, u prvom redu Mađarskoj, počelo je još za vreme predsednika Borisa Tadića, sa nadom da će Srbija dobiti podršku za dobijanje statusa kandidata i početak pregovora za članstvo u Evropskoj uniji (EU). Naprednjaci (Srpska napredna stranka) su dolaskom na vlast (2012) samo intenzivirali te odnose, da bi danas Srbija u Mađarskoj imala "najpouzdanijeg" političkog partnera. Predsednik

Aleksandar Vučić često ističe Orbanovu (Viktor) izjavu da je "Evropskoj uniji više potrebna Srbija, nego što je Srbiji potrebna EU".¹ Aktuelna vlast u Srbiji često ističe da je Mađarska jedna od zemalja koja "najviše podržava proširenje

1 <https://www.blic.rs/vesti/politika/mogu-ca-je-pogodba-o-razmeni-teritorija-kosova-i-srpske-profesor-sa-kembridza-timoti/cwg6gpg>

Srbije u EU i da je Srbija zaslužila brzo članstvo u Evropskoj uniji.”²

Okretanje Beograda Budimpešti i zanemarivanje odnosa sa postjugoslovenskim prostorom, posebno Hrvatskom, je posledica i još uvek neraščićenih problema (ali i aspiracija) nastalih raspadom Jugoslavije, kao i nepoverenja suseda prema Beogradu.

Odnosi između dve zemlje su u stalnom usponu od 2013. godine kad je u Skupštini Srbije usvojena deklaracija (21. jun 2013) o osudi zločina počinjenih nad Mađarima 1944. i 1945. 26. juna. Istog se dana predsednik Mađarske Janoš Ader izvinio za sve ratne zločine počinjenih nad Srbima.³ Ovi gestovi dve strane u široj javnosti nisu percipirani kao iskreni i smatra se da se Srbija opredelila za takav gest pre svega zbog mađarske podrške u otvaranju pristupnih pregovora Srbije sa EU.⁴

Ono što posebno dve zemlje čini bliskim jesu vrednosti koje obe vlasti promovišu kad je reč o demokratskim procedurama, medijima, vladavini prava, civilnom sektoru, etnocentričnosti i migrantima. Obe zemlje svake godine dobijaju sve niže ocene za demokraciju, koja je stalno u opadanju, pa su sada kvalifikovane (Freedom House) kao hibridne demokratije, ili autoritarne.

Lično približavanje dvojice lidera unapredilo je bilateralne odnose Srbije i Mađarske, što je praćeno i brojnim susretima na visokom nivou.

2 <https://www.021.rs/story/Info/Srbija/334123/Dacic-Ma-djarska-jedna-od-zemalja-koje-najvise-podrzavaju-pri-stupanje-Srbije-EU.html>

3 <https://www.mfa.gov.rs/spoljna-politika/bilateralna-saradnja/madjarska>

4 Deklaracija je izrađena i usvojena od strane Skupštine u roku od 24 sata, a predložena je od strane vladajuće Srpske napredne stranke (SNS) i SVM-a, uz podršku socijalista, kao koalicioni partner SNS i opozicionih demokrata. Ova inicijativa. Koja je bila predmet kritike mnogih, posebno anti-fašista, pokazuje da politički akteri koriste istorijske nepravde kao sredstvo za postizanje trenutnih strateških ciljeva.

Sličnost dva autoritarna politička režima sa jakim liderima – Viktorom Orbanom i Aleksandrom Vučićem – je posebna poveznica, naročito lični odnosi dvojice lidera. Obojica su dolaskom na vlast postepeno narušavali sve demokratske procedure. I jedan i drugi su bliski ruskom predsedniku Vladimiru Putinu. I Orban i Vučić vode velikodržavne politike, kao i istovetne politike prema svojim manjinama u susednim zemljama.

U svim susednim zemljama – Slovačkoj, Hrvatskoj, Rumuniji i Vojvodini – Orban značajno ulaže u razne oblasti (sport, obrazovanje, poljoprivredu, kulturu) i posebno, u rad nacionalnih saveta. On je olakšao i dobijanje mađarskog državljanstva, što je posebno privlačno za Mađare u Vojvodini s obzirom da je Mađarska članica EU. Slično deluje i Vučić u Bosni, Crnoj Gori i na Kosovu, gde primenjuje različite strategije (zvanične dokumente vlade) koje sve zajedno predstavljaju projekat “srpski svet”.

Odnosi dva lidera reflektuju se i na izveštavanje Eropske komisije (EK) o Srbiji. Oliver Varhelji, komesar za proširenje EU, (inače blizak Orbanu), je “frizirao” Izveštaj o napretku za Srbiju (2021), što je naišlo na kritike unutar Komisije i šire, EU, jer takav pristrasan stav ugrožava standarde vladavine prava i integritet EK.

Mada je Viktor Orban svojevremeno bio jedan od miljenika Đerđa Sorosa, u međuvremenu je ozvaničio zastupanje “iliberalne demokratije” zbog čega je Mađarska na tapetu Evropske komisije koja joj zbog toga uskraćuje finansijska sredstva.

I jedan i drugi lider su populizmom radikalizovali svoja društva, za koja se može reći da su ekstremistička, gde bujaju razne desničarske i ekstremističke partije i grupacije. Te organizacije su u suštini, pod kontrolom države jer ih ona ne samo toleriše, već često, i iniciraju.

POLITIČKI ODNOSI

Mađarska je mala zemlja na spoljnoj granici EU i NATO, što Orbanu daje posebnu moć. Korišćenjem veta Orban u svakoj prilici vrši pritisak na zemlje članice EU i NATO, bilo da je reč o blokiranju nekih odluka EU (na primer, blokiranje uvođenja sankcija EU Miloradu Dodiku, opstruiranje prijema Švedske u NATO, neuvođenje sankcija Rusiji), ili oslobađanju nekih kohezionih sredstava (COVID). Ušuškan u NATO i EU – bezbednosni i ekonomski okvir – Orban se od borca za slobodu pretvorio u žestokog protivnika liberalne demokratije, koji se okrenuo izgradnji korumpirane “neliberalne države”.

Mada vlada generalno prati glavne odluke Zapada – ili ih ne ometa – kao što su sankcije EU, odluke NATO i zajednička nabavka oružja, Orban uglavnom retorički izražava svoju posebnost kad su u pitanju neke manje važne odluke, poput one Međunarodnog krivičnog suda za hapšenje Putina. Shodno tome, mađarska vlada ima ograničen uticaj na tok događaja.

Međutim, Orban je svestan da bi Mađarska izgubila stabilnost i bezbednost bez NATO i EU. On će sigurno nastaviti s populističkom politikom, u očekivanju da tako može opstati na vlasti do 2030. U tom smislu, on će i dalje podređivati odnose sa bliskim saveznicama, upravo zbog želje da što duže ostane na vlasti, što ne isključuje da lje pomeranje na Istok.

Vlada Viktora Orbana, čiji mandat traje od 2010, s dvotrećinskom većinom u parlamentu, potkopala je demokratski sistem, pravosudne institucije, kao i osnovne vrednosti pluralne, otvorene demokratske političke kulture, zasnovane na toleranciji. Sve to je negativan presedan za jednu članicu EU.

Takva pozicija Viktora Orbana je više od podrške Aleksandru Vučiću u opstajanju na njeovim manipulativnim politikama u odnosu na EU. S jedne strane, Srbija uživa u raznim beneficijama

EU (od finansijskih do ekonomskih) dok, s druge strane, nije se pomerila kad je reč o ispunjavanju obaveza u procesu pregovaranja sa EU.

Aleksandar Vučić je takođe uspeo da poništi sve demokratske vrednosti: pluralizam, toleranciju i politički dijalog u društvu. Svoj legitimitet sada najviše vuče iz kosovskog pitanja koje je i inače, neiscrpni izvor emocija i frustracija.

Imajući u vidu njihovu političku orijentaciju i sposobnost za manipulaciju premijer Viktor Orban i predsednik Aleksandar Vučić razvili su bliske odnose, koji su u stalnom usponu. Oni se regularno sastaju, što dobija veliku pokrivenost u medijima koje kontroliše režim, posebno u svakoj u svakoj prilici ističu vrednosti (hrišćanske) koje zajednički brane od migranata. Orban je prilikom posete Beogradu rekao da je misija i Srbije i Mađarske da “odbrane južna vrata Evrope”. Zbog, kako je istakao, migracija i naša je zajednička misija je da te procese kanališemo”.⁵

Komiteta ministara Saveta Evrope doneo je odluku o pokretanju procedure za razmatranje zahteva Kosova za prijem u tu organizaciju, što je razbesnelo Aleksandra Vučića. Mađarska, koja je inače priznala Kosovo, glasala je protiv ovog predloga. Vučić se zahvalio Mađarima i, kako je rekao, “očekivači smo da će biti uzdržani, a oni su se pokazali kao najveći prijatelji Srbije”.⁶

Zbog izuzetne podrške Srbiji Viktor Orban je od predsednika Vučića dobio Orden Republike Srbije na velikoj ogrlici za izuzetne zasluge u razvijanju i učvršćivanju miroljubive saradnje (2022).⁷ Patrijarh srpski Porfirije je prilikom zvanične

5 <https://www.slobodnaevropa.org/a/vucic-orban-orden/32036491.html>

6 <https://pogled.me/vucic-hvala-madjarima-ocekivaclis-mo-da-ce-bitu-uzdrzani-a-oni-su-se-pokazali-kao-najveci-prijatelji-srbije/>

7 <https://www.021.rs/story/Info/Srbija/317124/Vucic-urucio-orden-Orbanu-Madarska-moze-da-se-osloni-na-Srbiju.html>

posete Mađarskoj i Eparhiji budimskoj uručio Viktoru Orbanu najviše odlikovanje Srpske pravoslavne crkve, Orden Svetog Save prvog stepena “u znak zahvalnosti za promovisanje tradicionalnih hrišćanskih vrednosti, nesebičnu podršku Eparhiji budimskoj u Mađarskoj i izuzetan lični doprinos jačanju prijateljstva između dva susedna naroda”(2022).⁸

Republika Srbija i Mađarska su potpisale 153 sporazuma, između ostalih, Memorandum o razumevanju o unapređenju integracije Srbije u Evropsku uniju (2010); Sporazum o uzajamnom priznavanju državno javnih isprava o stečenom nivou obrazovanja, izdatih u Republici Srbiji i Mađarskoj (2019); Memorandum o razumevanju i nadogradnji železničke linije između Subotice i Segedina (2019); Sporazum o saradnji na izgradnji, upravljanju, održavanju, rekonstrukciji i sanaciji gasovoda za transport prirodnog gasa koji prelazi preko državne granice (2019); Memorandum o razumevanju o zajedničkom korišćenju prostorija diplomatsko-konzularnih predstavništava dve države (2020); Ugovor o prijateljskim odnosima i saradnji u oblasti strateškog pšartnerstva (2021).⁹

Srbija je član Evropske narodne stranke (EPP) od 2013, dok je Orbanov Fides napustio taj blok 2021. Obe partije su izrazito konzervativne: promovišu tradicionalne društvene vrednosti, protiv se evropskom konceptu ljudskih prava, pogotovo LGTB pravima.

EKONOMSKI ODNOSI

Najvažniji aspekt saradnje Srbije s Mađarskom je u sferi infrastrukture. U toku je rekonstrukcija železničke pruge Budimpešta – Beograd koju kreditno finansira Kina. I Mađarska i Srbija su

važne odrednice na kineskom “putu svile”, što objašnjava i druge brojne infrastrukturne projekte, posebno u Srbiji. Potencijalno je moguće i proširenje gasovoda Turski tok, koji bi povezivao dve države sa ruskim gasnim poljima.

Ekonomske transakcije između dve države su stabilne, a srpski izvoz u Mađarsku je intenziviran u periodu od 2015. do 2020. Budimpešta je jedna od najpopularnijih turističkih destinacija među građanima Srbije, dok broj mađarskih turista koji posećuju Novi Sad i druge delove Vojvodine, ali i Beograd, takođe raste tokom poslednjih nekoliko godina.

Trgovinska razmena je u stalnom porastu. Prema podacima Ministarstva za spoljne poslove, u periodu januar-jul 2022. godine nastavljen je trend rasta robne razmene i u tom periodu je dostigla 2,2 milijarde eura (935,1 miliona eura veća u odnosu za isti period prethodne godine). Mađarska je trenutno treći spoljnopolički partner Srbije (iza Nemačke i Kine) i osmi po veličini strani investitor (950 miliona eura za period 2012-2021).¹⁰

Robna razmena je 2021, iznosila 2,292 milijarde eura, od čega je izvoz Srbije u Mađarsku iznosio 1,089 milijardu, a uvoz iz Mađarske 1,203 milijardu eura. Izvoz u Mađarsku je 2020, iznosio 922 miliona dolara, a uvoz je bio 1,3 milijarde dolara. U 2019 izvoz iz Srbije je bio 830 miliona, dok je uvoz bio 1,14 milijardu dolara.¹¹

Mađarska, kao i Srbija, energetska zavisi od Rusije i obema je potrebno vreme za diverzifikaciju izvora energije. Mađarska ima i interese u giga projektima koji se vode zajedno sa ruskim državnim kompanijama, kao što je nuklearna elektran na Paks.

8 <https://www.slobodnaevropa.org/a/patrijarh-spc-odlikovao-orbana-/32019125.html>

9 <https://www.mfa.gov.rs/spoljna-politika/bilateralna-saradnja/madjarska>

10 <https://www.mfa.gov.rs/spoljna-politika/bilateralna-saradnja/madjarska>

11 <https://www.mfa.gov.rs/spoljna-politika/bilateralna-saradnja/madjarska>

Vlada Mađarske je mnogo investirala u Vojvodinu: oko 139 miliona eura utrošeno je na program ekonomskog razvoja Vojvodine, što je privuklo dvostruko veći iznos investicija.

Takođe, porasla je i prekogranična trgovina. Sve bolje odnose Mađarske i Srbije koriste gradovi i opštine dve zemlje za produbljivanje saradnje sa obe strane granice. Tako su lokalne samouprave Iriga i grada Šikloša u Mađarskoj ozvaničile prijateljstvo.¹²

Prteći usspon političkih veza između Beograda i Budimpešte, jačaju i poslovi firmi bliskih stranaka na vlasti. Više medija je ukazivalo na postojanje jasnih dokaza o sumnjivim poslovnim vezama između članova srpskih vlasti i Orbano-ve porodice.

U senci politike cvetaju i kontroverzni poslovi dogovori. BIRN u svojoj analizi ističe da je od 2016. godine grupa mađarskih, srpskih i slovenačkih firmi dobila, u postupku javnih nabavki ugovore vredne više od 25 miliona eura za poslove obnavljanja javnog osvetljenja u nekoliko gradova u Srbiji gde je na vlasti Srpska napredna stranka.¹³ Istraživanje koje su sprovedi BIRN i mađarski online portal Direkt 36, pokazuje da su te kompanije povezane s ljudima iz najbližeg okruženja Orbana, Vučića i srpske premijerke Ane Brnabić.¹⁴

SRPSKI I MAĐARSKI SVET

I Vučić i Orban neguju velikodržavne ideje, što se pokazuje uvidom u različite zakone koji se uglavnom fokusiraju na finansiranje kulture, održavanje jezika i sl. u susednim zemljama, kako bi se nacija homogenizovala i održalo njeno jedinstvo. To je u datim okolnostima uvek

uvod u ratne poduhvate, kao što je bio i slučaj sa Miloševićem (Slobodanom), i sada Putinom.

Stvaranje jedinstvenog kulturnog prostora koji uključuje i dijasporu je istovetni projekat i Vučića i Orbana. Povelja o srpskom kulturnom prostoru¹⁵ podrazumeva da bi Srbi na celom svom kulturnom prostoru trebalo da vode "uzajamno saglasnu kulturno-prosvetnu politiku", kao i da akteri kulturne politike među Srbima posebno razvijaju istorijsku svest "naročito o razmerama genocida nad srpskim narodom", kako bi se stalo na put "raširenoj pojavi dezorijentacije, malodušnosti i gubitka elementarnog narodnog samopoštovanja".¹⁶

Sličan projekat lansirao je i Viktor Orban još 1998. godine, predstavljen kao "duhovno ujediničenje mađarske nacije". Usvojen je i zakon (2001)¹⁷ o građanima mađarskog porekla koji žive u susednim zemljama kao delovi "celine mađarske nacije". To je naišlo na protivljenje suseda, posebno Rumunije i Slovačke, pa je zakon pod pritiskom Saveta Evrope promenjen.

Uprkos ovakvim nacionalističkim projektima, i Fides i SNS se profilisu kao desni centar. Obe partije svesno nastoje da relativizuju svoj ekstremizam, prebacujući ga na desničarske grupe.

Takva orijentacija je rezultirala društvenim konzervatizmom i državnim kapitalizmom. Fides se koncentrisao na izgradnju "iliberalne demokratije", dok je SNS stremila jednopartijskom sistemu tako što je podredila sve državne institucije partijskoj kontroli. Osim toga, Vučićeva vlada sve je dalje od evropskih integracija, sa sve izraženijim antievropskim narativom.

12 https://www.irig.rs/page_lat.php?pro_id=140

13 <https://birn.rs/osvetljavanje-srbije-u-madjarskom-stilu/>

14 Isto.

15 Videti: <https://www.kultura.gov.rs/vest/788/-povelja-o-srpskom-kulturnom-prostoru.php>

16 Isto.

17 <https://kops.uni-konstanz.de/server/api/core/bitstreams/09fa7f5c-7ade-48ad-b426-8e1e2d25e5f4/content>

Orban i Vučić su učvrstili svoje pozicije ograničavanjem slobode medija, poništavanjem unutrašnjeg dijaloga, kao i stalnim kampanjama protiv opozicije. SNS je privatizacijom lokalnih medija, na insistiranje Evropske komisije, stavila pod kontrolu gotovo sve medije, osim njih nekoliko kablovskih operatera koji nemaju nacionalnu frekvenciju i nekoliko nezavisnih nedeljnika s veoma malim tiražima. Osim toga, te medije režim iscrpljuje finansijski, prvenstveno raznim tužbama, obično, za klevetu.

Odnose Beograda s Orbanom nije poremetila ni njegova provokacija, kad se na stranačkim skupovima (a i na društvenim mrežama) pojavila karta "Velike Mađarske", koja uključuje velike delove sadašnje Srbije, Rumunije i Slovačke, kao i severnu polovinu Hrvatske – teritorije koje su sve izgubljene Trijanonskim sporazumom iz 1920. godine.¹⁸

MIGRACIONA POLITIKA

Na migrantsku krizu 2014, dve vlade su različito reagovala. Mađarska je od početka bila isključiva u pogledu prijema izbeglica, oglušila se o zahtev EU da se izbeglice ravnomerno rasporede u svim članicama EU. Srbija je tada pokazala veliko razumevanje za izbeglice i pustila njihov neometan prolaz kroz zemlju. Činjenica je i da migranti uglavnom nisu želeli da ostanu na Balkanu, pa i u Srbiji (i Mađarskoj), i da je većina stremila ka Nemačkoj i skandinavskim zemljama.

Međutim, i u Srbiji su se tokom narednih godina promovisli anti-migrantska atmosfera i narativ. Desničarske grupacije su bile veoma aktivne u tom pogledu. Narodne patrole su među najaktivnijim grupama kada je reč o antimigrantskim

protestima, na kojima se mogu čuti parole mržnje poput, "Nećemo migrante", "Srbija Srbima", "Migrantima ograda, građanima sloboda".¹⁹

Hiljade izbeglica i migranata koji borave u neformalnim naseljima u blizini severnih granica Srbije policija prisilno prebacuje u državne kampove širom zemlje.

U međuvremenu je EU zbog stalnog pritiska migranata usvojila politiku kojom se zemljama na migrantskom uduru pomaže u upravljanju migracijama. Od sredine 2015. godine, kad je počeo povećan priliv izbeglica na teritoriju Republike Srbije, EU je donirala više od 130 miliona eura i tako obezbedila humanitarnu pomoć i zaštitu migranata, posebno dece i za borbu protiv trgovine ljudima. EU je podržala Srbiju sa više od 28 miliona eura za efikasnu kontrolu granica.

Predstavnici Srbije, Mađarske i Austrije dogovorili su se (2022) da zajednički angažuju veći broj policajaca na granici prema Severnoj Makedoniji, kao i da uključe i značajnu opremu, automobile sa termovizijskim kamerama, kako bi se "odbrambena linija pomerila na jug".²⁰ Vučić je tom prilikom izjavio: "Srbija ne želi da bude parking za ilegalne migrante".²¹

Mađarska je na stalnom udaru Evropske komisije zbog nehumanog tretmana migranata. Evropski sud pravde presudio je da Mađarska nelegalno zatvara migrante u pograničnim zonama. Mađarska je posle kritike EU zatvorila dva kontroverzna tranzitna kampa na granici sa Srbijom, ali se nije odrekla svog restriktivnog kursa u politici azila. Papa Franjo je u misi, tokom posete Mađarskoj našao za shodno da pozve vernike "da budu otvoreni, posebno prema migrantima, siromašnima i strancima".²²

18 <https://vojvodinainfo.rs/prijatelj-srbije-opet-prekrajana-su-teritoriju-mapa-velike-madjarske-na-skupu-orbanove-stranke/>

19 <https://www.bbc.com/serbian/lat/srbija-51761864>

20 <https://www.bbc.com/serbian/lat/srbija-63652044>

21 <https://www.bbc.com/serbian/lat/srbija-63652044>

22 <https://www.slobodnaevropa.org/a/papa-madjarska-migranti-orban/32385911.html>

MAĐARSKA MANJINA U VOJVODINI

Mađari su do devedesetih godina prošlog veka bili najbrojnija manjina u Vojvodini (oko 300.000). Prema poslednjem popisu stanovništva (2022) Mađara u Srbiji ima 184.442 što u odnosu na prethodni popis iz 2011 beleži najveći pad. Tada ih je bilo 253.899. Natalitet je veoma nizak, dok su emigracija, i sa tim povezana društvena mobilnost, ogromne. Najveći broj Mađara živi u Vojvodini. Kao administrativna jedinica ona je imala najveći broj manjina i bila je model suživota i multikulturalizma. Međutim, s raspadom Jugoslavije i jačanjem etnonacionalnih prioriteta postepeno je izgubila na značaju.

Odnos prema mađarskoj manjini se menjao tokom poslednjih 30 godina. Početkom rata u Hrvatskoj (1991) Mađari su bili na udaru mobilizacije, što je dovelo do ogromnog egzodusa mladih ljudi, a to je u velikoj meri oslabilo demografski i intelektualni potencijal mađarske zajednice. Mađarska zajednica je najorganizovanija manjina u Srbiji, s najboljom manjinskom infrastrukturom.

Sve do 2016, postojale su tenzije koje su učvršćivanjem ličnog odnosa Vučić-Orban prestale. Između 2014, i 2016. godine, pokušaji članova Jobika da otvore kancelarije za stranku, najpre u Subotici, a kasnije u Senti (severna Bačka), stvorili su još jedan potencijalni izvor tenzija – s obzirom na nacionalističke i iredentističke prerogative koje zastupa Jobik. Međutim, lokalne vlasti su to osujetile.

Niz javnih istraživanja, sprovedenih između 2016, i 2019. godine, pokazuju da su u Vojvodini odnosi s Mađarima harmonični. Takođe je indikativno da u tim istraživanjima većina (srpskih) ispitanika Mađarsku smatra jednim od najprijaateljskijih suseda Srbije.

Predsednik Saveza vojvođanskih Mađara (SVM) Ištvan Pastor je kao političar odigrao ključnu

ulogu u zbližavanju predsednika Srbije Aleksandra Vučića i mađarskog premijera Viktora Orbana. Sve relevantne odluke za mađarsku manjinu donose se u Beogradu ili Budimpešti. Novi Sad je po mnogim pitanjima postao samo izlog moći, a ne prostor političkog dijaloga ili zaštite javnog interesa.

Mađarska manjina je preko Saveza vojvođanskih Mađara u tesnoj "koaliciji", s jedne strane, s Fidesom, mađarskog premijera Viktora Orbana i, s druge, sa SNS. Treba imati u vidu mnogobrojne zajedničke finansijske projekte Mađarske i Srbije, kao i finansijsku pomoć koju Mađarska šalje vojvođanskim Mađarima preko fondacije *Prosperitati*, osnovane 2015. godine u Vojvodini, koju potpuno kontroliše Savez vojvođanskih Mađara. Zahvaljujući Fondaciji *Prosperitati*, pokrenuto je nekoliko preduzeća, a ojačala su i veća preduzeća. Sam predsednik SVM je u dobrim odnosima s obe vladajuće partije, od čega ostvaruje značajan profit.²³

Nekoliko desetina hiljada, ako ne i stotinu hiljada ljudi u Srbiji (ne samo Mađara) dobilo je mađarsko državljanstvo, zbog olakšane procedure za njegovo sticanje. Pošto je Mađarska članica Evropske unije, mađarsko državljanstvo je mnogima otvorio put prema Zapadu, gde je sa mađarskim "papirima" mnogo lakše dobiti posao nego sa srpskim.²⁴ Bez obzira na to što je mađarska manjina, zbog navedenih razloga u najpovoljnijoj situaciji, izostaje njena značanja integracija.

SRBI U MAĐARSKOJ

Srbi u Mađarskoj žive u nizu naselja gde obično ne čine više od 2-5 odsto stanovništva (do 300 Srba). Ova naselja su često međusobno udaljena i rasuta u nekoliko županija srednje i južne

²³ <https://www.slobodnaevropa.org/a/ma%C4%91arska-vojvodina-izbori-glasanje-orban/29158659.html>

²⁴ Isto.-

Mađarske (Peštanska, Čongradska, Baranjska, Bač-Kiškun), što se nepovoljno odražava na stanje srpske zajednice. U celoj Mađarskoj ima samo nekoliko naselja sa više od 100 Srba (Batanja, Lovra, Santovo, Deska, Čip).²⁵ Jedino veći srpsko mesto u Mađarskoj je selo Lovra (Lórév) na Čipskom "ostrvu", zapravo Dunavskoj adi južno od Budimpešte. Najbrojnija srpska zajednica živi u Batanji (oko 350 Srba). Manje srpske zajednice mogu se i sada naći u gradovima, poput: Budimpešta (Budapest), Sentandreja (Szentendre), Segedin (Szeged), Baja (Baja) i po manjim naseljima.²⁶ Prema popisu iz 2011, u Mađarskoj je živelo 3000 Srba.²⁷

Predrag Mandić, urednik u srpskoj redakciji Mađarskog radija, ističe da je položaj Srba u

Mađarskoj dobar, da su obezbeđene sve mogućnosti za negovanje i očuvanje jezika, kulture i vere. Ističe da najveću ulogu u tome ima manjinski zakon iz 1994. godine koji garantuje prava narodnosnim zajednicama u Mađarskoj.²⁸

Srpski obrazovni centar "Nikola Tesla" u Budimpešti je stožer obrazovanja i kulture srpskog naroda. To je ujedno i jedina srpska gimnazija u Mađarskoj, a pored nje su osnovna škola, zaba-vište i biblioteka. Mandić ističe da za taj centar vlada veliko interesovanje u Hrvatskoj, BiH i Srbiji.²⁹ Osim tom centru, Srbi u Mađarskoj su posebno privrženi Srpskoj pravoslavnoj crkvi, koja ih je, kako ističe Mandić "održala".³⁰ Napomenuo je i da je asimilacija primetna, kao i da upitno, može li se srpska zajednica još odupreti.³¹

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Mađarska i Srbija su zemlje hibridne demokratije, dele izrazito konzervativne vrednosti, ne uvažavaju ljudska prava, slobodu medija i pluralizam. Međutim, bliski odnosi dvojice lidera – Vučića i Orbana – uticali su na unapređenje ne samo političkih i ekonomskih odnosa, već i značajan porast sive ekonomije.

Premijer Orban u okviru saradnje sa predsednikom Vučićem gradi i svoj politički uticaj na jugoistoku Evrope. S druge strane, predsednik Vučić neguje savezništva sa iliberlanim demokratijama unutar EU, posebno s Mađarskom, koja mu pruža punu podršku na putu za članstvo EU.

Postoji ogroman prostor za dalje unapređenje saradnje između dveju zemalja, posebno u okviru pregogranične integracije saradnje, s ciljem prevazilaženja centralizma u upravljanju, kako u Srbiji tako i u Mađarskoj. Mađarska zajednica u Vojvodini u tome ima posebnu ulogu.

Neophodno je jačati prostorni i infrastrukturni integritet prekograničnih oblasti, te jačati prekogranične inicijative i integraciju tržišta. Tome će svakako, doprineti zavešetak rekonstrukcije železničke pruge (tzv. "brze pruge") Beograd-Budimpešta.

25 https://sh.wikipedia.org/wiki/Srbi_u_Ma%C4%91arskoj

26 Isto.

27 <https://www.rts.rs/lat/rt/Dijaspora/srbija-na-ve-zi/4973047/popis-vazan-za-srpsku-zajednicu-u-madjar-skoj.html>

28 <https://www.portalnovosti.com/predrag-mandic-u-ma-djarskoj-nam-je-omoguceno-negovanje-srpske-kulture>

29 Isto.

30 Isto.

31 Isto.